

DRAGOȘ VITENCU: DESPRE CERNĂUȚI, DIN PRIBEGIA DE ACASĂ

Scriitorul Dragoș Vitencu¹ a debutat încă din timpul studiilor la liceul ortodox „Mitropolitul Silvestru” din Cernăuți, când a publicat primele versuri în revista „Junimea Literară”. În aceeași perioadă este și redactor al revistei școlare „Speranțe”, alături de Mircea Streinul, cu care va colabora ulterior și în calitate de membru al mișcării „Iconar”. În perioada studenției a desfășurat o intensă activitate publicistică, fiind redactor al revistei „Cronica studențească”. Între anii 1928-1929 a fost președinte al Societății Academice „Arboroasa”, iar un deceniu mai târziu, în anul 1938, a participat la înființarea Asociației Scriitorilor Bucovineni alături de Constantin Loghin, Mircea Streinul, Traian Chelariu ș.a. În perioada 1941 – 1944 a fost secretar de redacție la „Revista Bucovinei”, publicând în paginile acestui periodic poezii, traduceri, fragmente din romanele care vor fi editate mult mai târziu (*Pentru începutul Cernăuților*, fragment din *Cronica romanțată a târgului Cernăuților*; *Părintele Iraclie*, fragment din *Viața fără noroc a domnișorului Ciprian*), studii monografice și evocări istorice (*Teatrul românesc în Bucovina*, *Epaminonda Bucevschi (1848 – 1891)*, *Tudor Flondor (1862 – 1908)* ș.a.)².

Numit poet al unei singure cărți de poezie (*Caiet de duminică*, Cernăuți, 1943), Dragoș Vitencu va publica abia în 1974, la Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din București, romanul *Viața pasionată a lui Ciprian Porumbescu*. După moartea scriitorului vede lumina tiparului lucrarea *Permanențe românești la miazănoapte și la răsărit* (Editura Vremea, București, 2001). Câțiva ani mai târziu Dragoș Vitencu este readus în atenția cititorilor datorită eforturilor doamnei Aura Doina Brădățan care a editat manuscrisele rămase după moartea scriitorului. Astfel, în anul 2008 apare volumul *Cernăuțiul meu* care conține *Cronica romanțată a târgului Cernăuți* și *Tradiții și obiceiuri studențești* (Editura Accent Print, Suceava), pentru ca în anul 2012 să fie publicat și romanul *Scrisori de la Dumnezeu* (Editura Karl A. Romstorfer, Suceava).

Este imposibil de prezentat în doar câteva rânduri biografia lui Dragoș Vitencu, intelectual format la Cernăuți, într-o atmosferă culturală și academică efervescentă, considerat de prieteni „un model în toate”. După plecarea din Cernăuți (1944), cel care fusese fruntașul vieții studențești de la Cernăuți va fi nevoit să accepte o nouă ordine socială, în care funcționau alte principii, decât cele pe care și le însușise în capitala Bucovinei interbelice.

Dragoș Vitencu este unul dintre scriitorii a căror creație este, pe nedrept, puțin cunoscută cititorilor contemporani. Oricât de banală ar putea să sune o astfel de

¹ Dumitru Vitencu s-a născut la Cernăuți în 1908 și a murit la București în anul 1981.

² O analiză detaliată a activității publicistice a lui Dragoș Vitencu din această perioadă este realizată de Alis E. Niculică și Vasile I. Schipor în lucrarea „Revista Bucovinei” (București 1916; Cernăuți, 1942 - Timișoara, 1945). Bibliografie, studiu introductiv și notă asupra ediției: dr. Vasile I. Schipor. Bibliografie, indice de nume și album: dr. Alis E. Niculică.

afirmație, o lectură a biografiei lui Dragoș Vitencu ne determină să înțelegem cât de mică este distanța dintre memorie și uitare și, totodată, cât de mare poate fi ruptura dintre trecut și prezent, dintre Cernăuțiul de atunci – „Cernăuțiul meu” și Cernăuțiul de acum, pe care scriitorul nu-l mai recunoaște, nu-l mai acceptă. Pentru a nu-l da uitării, scriitorul va reconstitui în scris imaginea Cernăuțiului, punând cap la cap amintiri, oameni și locuri, bucurii și tristeți. În romanul *Scrisori de la Dumnezeu*³, autorul își avertizează cititorii: „În aburul amintirii mele au intrat frânturi din viața mea, umbre din viața altora și din întâmplări aieveau. Am întregit totul cu fețe și fapte din lumea închipuirii și le-am potrivit alături, așa cum am socotit mai nimerit. Doar din împrejurări m-am ferit să schimb ceva. A trebuit să fac așa. Numai Dumnezeu a putut crea din nimic.” (*Scrisori de la Dumnezeu*, p. 21)

Este greu să ne imaginăm opera literară a lui Dragoș Vitencu fără imaginea Cernăuțiului, orașul care a devenit un personaj al unei „cronici romanțate” și care s-a transformat într-un sentiment „dureros de dulce” care a lăsat urme adânci în sufletul celui care a fost obligat să părăsească locurile copilăriei și ale tinereței. Cu puțin timp înainte de a părăsi această lume, Dragoș Vitencu dedica „prietenilor pribegi” următoarele versuri: *Când ne-om întoarce iar la noi acasă/ Vom fi doar suflete cu nevăzut contur;/ Cei astăzi nenăscuți ne-or aduna în jur; /Noi vom uita că țărina ne-apasă. / Ne-om risipi prin iarba de mătăasă/ Și-alătura de sufletul lor pur, /Vom șterge urma pașilor de fum /Și-om sta cu toate vârstele la masă.*

Plecarea din Cernăuți din 1944 este asociată cu pierderea libertății, cu o ruptură care îl va marca definitiv pe Dragoș Vitencu. Conștient că Cernăuțiul din perioada sovietică a păstrat prea puțin din atmosfera primelor decenii ale secolului al XX-lea, scriitorul va refuza reîntoarcerea în locurile unde s-a născut, preferând să păstreze în suflet imaginea Cernăuțiului din primele decenii ale secolului al XX-lea. *Cronica romanțată a târgului Cernăuți*, precum și romanul *Scrisori de la Dumnezeu* oferă cititorului posibilitatea de a descoperi farmecul unui oraș aflat la intersecția drumurilor comerciale și la granița imperiilor. Dragoș Vitencu demonstrează un extraordinar simț al analizei vieții social-politice din Bucovina, realizând un tablou detaliat al acestui ținut: *„Un temei de bună administrație și o glazură de numitor comun, ce se silește să pară germană încearcă să domesticească de aproape un secol și jumătate nepotrivirea culorilor din mozaicul de neamuri, cu care a împiestrițat oblăduirea pajurei cu două capete monocromia valahă a provinciei [...] Pluriseculara experiență a cancelariilor imperiale a reușit să așeze între lumea exterioară și străfundurile de viață autohtonă o invizibilă pătură izolatoare, destinată să camufleze transformarea acelei vieți, fără scurgere de sânge și fără spasme spectaculoase. Dedesubt colcăie năzuinți și patimi; la suprafață lumea e mulțumită și surâde, ca un vulcan adormit, peste care cresc flori și zboară fluturi. Echilibrul e asigurat de concurența dintre cele două mari tabere: băștinașii și rusniacii aduși din Galiția pe acest pământ al fâgăduinței. Alături de ei,*

³ Dragoș Vitencu, *Scrisori de la Dumnezeu*, Ediție princeps îngrijită de Aura Brădățan, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer.

țărani nemți și unguri, funcționari și meșteșugari germani, slovaci, poloni și cehi, moșieri și negustori armeni și mai ales omnipotentă obștie a germanilor de rit mozaic își împrumută stăpânirii virtuțile și păcatele. Cernăuți-ul austriac se înfățișează ca scena unui teatru, dincolo de rampa căruia, inundată de iradiații vieneze, se joacă numai opere.” (Scrisori de la Dumnezeu, pp. 27-28)

Acest tablou este rezultatul unor reflecții obiective prin care naratorul surprinde specificul orașului, în care trecutul și prezentul, vechiul și noul, legendele și istoria reală, tradiția și inovația se îmbină, reușind să creeze impresia de echilibru. Totodată, dincolo de imaginea statică a orașului se întrezărește o altă lume, a trăirilor intense, a bucuriilor și durerilor, a speranțelor și deziluziilor care dau viață orașului. Acesta este orașul care atrage și respinge, farmecă și dezamăgește în același timp. Un oraș în care Tanti Paula refuză să se refugieze în România la venirea armatei țariste, preferând să rămână pentru a pregăti șerbet după rețeta Aglaei Drogli, despre care va povesti: *„bună fată, săraca, numai că tare a fost nenorocită cu ticălosul de bărbatu-său și cu boala fratelui ei, – știi, – Mihai Eminescu”* (Scrisori de la Dumnezeu, p. 35).

Această complexitate se manifestă și la nivelul tehnicii narative a romanului *Scrisori de la Dumnezeu*. Dragoș Vitencu îmbină cu abilitate câteva planuri, sugerând ideea de tot unitar, îmbinând armonios descrierea, narațiunea și pasajele în care notează cu subtilitate trăirile interioare ale personajelor. Frazele ample alternează cu scenele dialogate, cu propoziții de dimensiuni reduse care asigură legătura dintre planuri. O atenție deosebită este acordată conflictului interior provocat de situația dramatică a tinerilor bucovineni obligați să lupte în Primul Război Mondial în rândurile armatei austro-ungare, adică împotriva armatei române. Situația românilor bucovineni atinge punctul maxim al dramatismului: *„Astăzi, mai mult decât ieri, nu putem face altceva decât să ne strecurăm printre spânzurători și lagăre”* (Scrisori de la Dumnezeu, p. 127).

În *Cronica romanțată a târgului Cernăuți*⁴, Dragoș Vitencu își avertizează cititorii: *„Pentru că nu una, ci atâtea vieți se mistuie în armonie, sau în ură, în marea viață a orașului și pentru că îngemănarea acestora e o realitate care se întâmplă cu sau împotriva voinței lor, dând naștere unui mozaic, care, oricât de bine sudat de vreme ar fi, rămâne, totuși, mozaic, am crezut nimerit să întocmesc nu o viață, ci o cronică și i-am zis romanțată, căci mi-au fost aminte anumite cuvinte ale scriitorului sârb Iovan Dacici, care spunea undeva că, în zadar ai încerca să povestești obiectiv despre femeia pe care ai iubit-o, sau despre locul în care ți s-a scurs prima tinerețe și care-ți va rămâne, pentru totdeauna, o cetate de visuri, locuința tuturor fanteziilor inimii”* (Cernăuțiul meu, p.16). Cu toate acestea, în romanul *Scrisori de la Dumnezeu* D. Vitencu își ține ancorați în realitate cititorii, apelând la o serie de subtilități care conferă autenticitate lumii create: numele eroilor care fac referire la persoane reale, descrierea amănunțită a orașului, așa cum a existat el în realitate, evenimentele ce se

⁴ *Cronica romanțată a târgului Cernăuți*, în vol. *Cernăuțiul meu*, ediție îngrijită de Aura Brădățan, Suceava, Editura Accent Print, 2008.

regăsesc în tratatele de istorie. O altă tehnică menită să dea veridicitate este intercalarea în text a unor fragmente memorialistice și epistolare, care au rolul de a-l ajuta pe cititor să-și facă o imagine cât mai apropiată de realitate asupra oamenilor și evenimentelor din roman. Fragmentele memorialistice sunt însemnări ale lui Dionisie Cuparenco, avocat, prieten al familiei Baloșescu, iar indicarea zilei, lunii și anului în care s-a făcut consemnarea accentuează importanța documentară. Aceste însemnări, cu atât mai mult cu cât ele par a avea un autor „real”, se situează la confluența literaturii confesive și a celei istorice, prezentând, fără îndoială nu numai un interes artistic. Ele contribuie la declanșarea spontană a unui interes documentar, care să-l dubleze pe cel artistic. Scrisorile prezente în paginile romanului au un caracter privat și oferă informații referitoare la atitudinea reală a personajelor față de ceea ce se întâmplă: scrisori care anunță moartea pe front a celor dragi, scrisori prin care Gheorghe Lupăștean descrie perioada cât a fost prizonier în Rusia, scrisorile pe care Ler, copilul care se formează sub ochii cititorilor, le trimite lui Moș Nicolae și lui Moș Crăciun și mai ales scrisorile aruncate din avion deasupra orașului, prin care se anunță apropierea armatei române.

Foarte puțin cunoscute publicului larg, *Cernăuțiul meu* și *Scrisori de la Dumnezeu* ilustrează dorința lui Dragoș Vitencu de a „vorbi” despre Bucovina. Dincolo de măiestria artistică de care dă dovadă autorul, romanul se dorește a fi un testament spiritual, destinat generațiilor viitoare „ca să nu uite de Bucovina”.

Bibliografie

- Bostan 2000: Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (compendiu și antologie)*, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, 2000.
- Călinescu 1986: George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, Revăzută și adăugită, Ediție și prefată de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1988.
- Vitencu 2012: Dragoș Vitencu, *Scrisori de la Dumnezeu*, Ediție princeps îngrijită de Aura Brădățan, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer.